

Samhällets Styvbarn

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över ”Lag om stöd och skydd för barn och unga (LBU) – Betänkande av Barnskyddsutredningen” (SOU 2009:68).

Riksförbundet för Samhällets Styvbarn har inbjudits att lämna synpunkter på Barnskyddsutredningens betänkande.

Samhällets Styvbarn grundades 2004 och är intresseorganisation för de vuxna, vilka som barn varit omhändertagna av samhället på barnhem, fosterhem, familjehem eller andra institutioner. I vårt remissvar uppehåller vi oss främst vid de delar där utredningen berör omhändertagande av barn.

Behovet av lagen (kap. 5)

Samhällets Styvbarn anser det angeläget med en sammanhållen lag om stöd och skydd för barn och unga (LBU). De bestämmelser rörande barn och unga som idag finns i SoL, LVU och till viss del i SoF, bör sammanföras i en lag.

Vi anser också att denna lag inte skall vara en ramlag med enbart allmänna utfästelser, utan en mer detaljerad lag som ger vägledning åt socialnämndspolitiker och socialarbetare, och på samma gång informerar medborgarna om vad de kan vänta och kräva. En sådan lag kan ge ökad rättssäkerhet och likabehandling. Vi uppskattar att utformningen av lagförslaget följer den kronologiska ordningen vid handläggning av ärenden, och på så sätt är mer användarvänlig.

Vi delar utredningens utgångspunkter för sina förslag (4.3.2), bl.a. att föräldrar och familj utgör grunden för ett barns välfärd, att barns och ungas bästa skall vara avgörande vid beslut enligt LBU, att samhället har ett särskilt ansvar för de barn och unga som omhändertas för samhällsvård.

Barnets bästa och barnets röst (kap. 6)

Barnets bästa har varit en utgångspunkt sedan 1920-talet. Ändå har många barn farit illa, vilket inte minst den pågående vanvårdsutredningen (S 2006:05) visar. Det är därför nödvändigt att lagar och bestämmelser utformas för att säkerställa att beslut om barns bästa verkligen blir de bästa möjliga.

Vi uppskattar därför att barnens bästa införs i lagen, och att barnens rätt att yttra sig utvidgas, samt att vägledning tas fram för att säkerställa att barnets utsagor på korrekt sätt dokumenteras.

Utredning av barns och ungas behov (kap. 10)

Vi uppskattar att utredningen föreslår en snabbare, mer likvärdig och förutsebar handläggning av ärenden, samt sätter bortre tidsgränser för när beslut om utredning, respektive avslutande av utredning, skall tas. Det är ett rättssäkerhetskrav. (10.8)

Vi stöder också de förslag utredningen har om att i speciella fall kunna starta utredning utan att underrätta vårdnadshavaren, att samtala med barn utan vårdnadshavarens samtycke, samt om restriktiv och tidsbegränsad uppföljning efter avslutad utredning. (10:8)

Men vi anser också att det är ett rättssäkerhetskrav att familjen, de biologiska föräldrarna och/eller vårdnadshavarna, får av samhället ersatt juridiskt biträde när socialnämnd och länsrätt behandlar utredningar som kan leda till omhändertagande. Allt för ofta känner sig de biologiska föräldrarna och/eller vårdnadshavarna överkörda i dessa fall.

Familjehemsverksamheten (kap. 13)

Familjehemmen utför en väldigt viktig verksamhet för samhället. Det är därför av vikt att de arbetsrättsliga villkoren för familjehemmen, och kommunernas rekrytering, utredning, utbildning och stöd åt familjehemmen förbättras, liksom den statliga tillsynen av verksamheterna. Allt detta kan inte rymmas i en lag, men vi uppskattar och stöder utredningens förslag på detta område, bl.a. att Socialstyrelsen får ett långsiktigt ansvar för normering och tillsyn av familjehemsvården, samt särskilt skall uppmärksamma risker och missförhållanden. (13.7.8)

Tillsynen av familjehemmen överförs den 1 januari 2010 från länsstyrelserna till Socialstyrelsen. Regeringen har i samband med detta aviserat en försöksverksamhet med tillsynsombud, som fyra gånger om året skall samtala med samhällsplacerade barn. (13.3.8) Kanske borde denna tillsyn efter utvärdering införas i lagen.

Vi vill i detta sammanhang framföra att vi ser en fara i att familjehemmen växer till institutioner och gränsen mot HVB blir otydlig. Ett familjehem skall vara ett familjehem, men med speciellt stöd av kommunerna.

Barn och unga i samhällsvård (kap. 14)

Utredningen urskiljer tre grundprinciper för samhällsvården. (14.3) Det är återföreningsprincipen, närhetsprincipen och anhörigprincipen, dvs. målet är att barn och föräldrar skall återförenas, att barnet skall kunna hålla kontakten med sitt ursprung, samt att placering i första hand skall ske hos anhörig eller annan närstående. Dessa principer berörs i förslaget till LBU 9:2, 9:9, 8:10. Vi anser dessa principer så viktiga att det bör övervägas om de inte borde införas på ett och samma ställe i lagen, förslagsvis i 9:2 (Allmänna bestämmelser rörande förutsättningarna för vård utanför det egna hemmet).

Vi uppskattar att utredningen speciellt understryker och föreslår bestämmelser rörande socialnämndernas ansvar att följa vården, inte minst vad gäller barnets hälsa, sjukvård, utbildning och kontakt med föräldrar och anhöriga, men också vad gäller lagstadgat stöd till föräldrarna under barnets placering. Det är av vikt att den föreslagna lagstadgade skyldigheten att tillhandahålla specialistkompetens på området (se kap. 15), inte får till följd att socialnämnderna abdikerar från sitt fulla ansvar.

Utredningen föreslår en särskild socialsekreterare för det placerade barnet, vid sidan om den socialsekreterare som har kontakt med familjehemmet. Barnets socialsekreterare skall följa barnet under placeringstiden, enbart handla i barnets intresse och ha en skyldighet att träffa barnet minst fyra gånger om året. (14.6.4) Vi stöder detta förslag.

Utredningen föreslår en lagstadgad skyldighet för placeringskommunen att tillhandahålla eftervård, inklusive stöd till ekonomi, arbete, bostad, åt dem som vid 18 års ålder lämnar placeringen. Skyldigheten att tillhandahålla eftervård skulle vara till dess att personen fyller 23 år. Samhällets Styvbarn stöder detta förslag. De som lämnar samhällsvården träder generellt ut i samhället med sämre möjligheter än de som inte varit i samhällsvård. Det måste åligga samhället att kompensera för detta. Inte minst erfarenheterna från Norge, där systemet tillämpas, talar för detta.

Vi skulle dock helst se att detta inte kallades eftervård, utan kanske hellre efterstöd eller liknande.

Mot bakgrund av våra egna erfarenheter anser vi också att placeringskommunen skall ha skyldighet att upplysa de som lämnar samhällsvården vid 18 års ålder, om deras möjligheter att väcka talan mot missförhållanden, övergrepp eller vanvård under placeringstiden. Allt för många har upptäckt denna möjlighet först när preskription har inträtt.

Utredaren diskuterar och föreslår åtgärder vid långvarig placering. Vi ger vårt medhåll till vad utredningen säger om vårdnadsöverflyttning, bl.a. att det inte skall tillämpas när barnet har god kontakt med biologisk förälder, samt att barnets egen inställning är viktig i sammanhanget. Vid vårdnadsöverflyttning vill vi framhäva att det är av vikt att familjehemmet får fortsatt stöd av placeringskommunen.

Utredningen diskuterar i detta sammanhang också adoption mot vårdnadshavarens vilja, s.k. tvångsadoption. (14.7.6, 14.8.1) Vi välkomnar att utredningen, i likhet med 2008 års adoptionsutredning, inte föreslår utvidgade möjligheter till tvångsadoption.

Kvalitet och kompetens (kap. 15)

Utredningen understryker socialnämndernas ansvar för fel och försummelser, samt deras skyldighet att förebygga och åtgärda detta. (15.3.3) Utredningen föreslår att något liknande patientskadelagen införs, vilket skulle ge barn och unga som drabbas av missförhållanden, kränkningar, osv. under placering, en möjlighet till ersättning. Vi välkomnar det förslaget och hoppas på ett raskt lagförslag i den riktningen.

I detta kapitel diskuteras och föreslås bestämmelser rörande utbildningen av de socialarbetare, som skall arbeta med bl.a. utredningar om omhändertagande och placering. Vi välkomnar dessa förslag, men understryker att de inte får leda till att de politiskt tillsatta i socialnämnderna undandrar sig sitt ansvar för vården.

På uppdrag av Förbundsstyrelsen, Riksförbundet för Samhällets Styvbarn,
Stockholm den 28 oktober 2009,

/Benny Jacobsson/
organisationssekreterare